

Poročilo o razpravi o prepoznavanju in preprečevanju radikalizacije na 19. Dnevih varstvoslovja

V okviru 19. konference Dnevi varstvoslovja je bila 7. 6. 2018 v Ankaranu izvedena sekcija na temo z naslovom »Prepoznavanje in preprečevanje radikalizacije«. Na sekciji so sodelovali Albert Černigoj, strokovnjak s področja ekstremnega nasilja in terorizma iz Uprave kriminalistične policije, Rajko Kozmelj, predsedujoči procesu Integrativnega upravljanja notranje varnosti (IISG) v državah Zahodnega Balkana, in Emanuel Banutai, predstavnik probacijske službe iz Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij.

Namen sekcije je bil prikazati celovit vsedružbeni in multiagencijski pristop prepoznavanja in preprečevanja radikalizacije z vidika praktikov, nato pa celotno vsebino osvetliti še z vidika akademskega preučevanja. Razpravljavci so ugotovili, da se s terorizmom soočamo že vrsto stoletij, v zadnjem desetletju pa ta postaja vse večja grožnja in s tem prioritarno varnostno vprašanje. Odziv na polarizacijo družbe, ki ima praviloma za posledico krepitev radikalizacije (preko meja družbeno sprejemljivega – v nasilni ekstremizem), nedvomno zahteva vsedružbeni odziv, ki bo omogočal zaznavo in obravnavo radikaliziranih posameznikov na lokalni ravni.

Prvi prispevek z naslovom »Vloga slovenske policije pri prepoznavanju in preprečevanju radikalizacije, ki vodi v ekstremno nasilje in terorizem – pričakovanja in izzivi« je predstavil Albert Černigoj. Namen prispevka je bila predstavitev novih tveganj, povezanih s terorizmom, na območju Evropske unije in regij jugovzhodne Evrope, izzivov za slovensko policijo ter priložnosti za učinkovitejše prepoznavanje in omejevanje nasilne radikalizacije, z vidika vseskupnostnega sodelovanja na nacionalni in regionalni ravni. Prispevek je temeljil na analizi dosedanjih primerov in pristopov s področja preprečevanja radikalizacije z vidika nalog policije v EU. V prispevku je bilo predstavljeno, kako dinamičen in kompleksen je terorizem danes zaradi hitrega spreminjanja pojavnih oblik (manjše skupine oziroma posamezniki, s skupno ideologijo). Prav to pa postavlja pristojne za boj proti terorizmu v povsem novo vlogo. Iz nekdanj izrazito represivne (obveščevalno-policijski segment) v izrazito preventivno naravnano, kjer prihaja do vedno večjega pomena generalna oziroma zgodnja prevencija (pomen nevarnostnih deležnikov). Avtor je poudaril, da sprememba doktrine zoperstavljanja terorizmu in nasilne radikalizacije zahteva horizontalen pristop, ki temelji na tesnem sodelovanju vseh, ki lahko kakorkoli prispevajo k boljšemu razumevanju, prepoznavanju, odkrivanju, preprečevanju, preiskovanju in morebitni reintegraciji oseb, ki so se ujele v vrtnec nasilnega ekstremizma. Da pa bi bil tak pristop učinkovit, je treba ugotoviti, kdo so najprimernejši partnerji v

tem vsedeležniškem sistemu. Ker gre pri radikalizaciji za izrazito zapleten proces, policija potrebuje in pričakuje pomoč strokovno kompetentnih akterjev, predvsem tistih, ki so med prvimi, ki se soočijo z radikalizirano osebo. Za učinkovit pristop k prepoznavanju in preprečevanju radikalizacije, ki vodi v ekstremno nasilje, je nujno potrebno sodelovanje, izmenjavanje podatkov in informacij, usmerjena koordinacija in skupno zasledovanje ciljev.

V drugem prispevku je Rajko Kozmelj predstavil prispevek z naslovom »Koncept medagencijskega sodelovanja za preprečevanje in odvrčanje posameznikov od nadaljne radikalizacije«. Namen prispevka je bila predstavitev učinkovitega in uporabnega medagencijskega koncepta »Prevent-Refer-Address« (P-R-A), ki narekuje vsedružbeni odziv, saj so predhodne analize stanja pokazale, da so dosedanji sistemi za zaznavanje, preprečevanje, omejevanje in odvrčanje od radikalizacije na lokalni ravni nepopolni, neučinkoviti in neustrezni. Kozmelj je kot idejni pobudnik modela P-R-A predstavil ta pristop, ki je primarno usmerjen v zaščito ranljivih posameznikov (pred radikalizacijo, ki vodi v nasilni ekstremizem ali terorizem) in v odvrčanje ter deradikalizacijo že radikaliziranih oseb ter njihovo reintegracijo v skupnost. Gre za večdeležniški pristop, ki ne sme temeljiti na represivnem policijskem delu, vendar ga mora zgolj vključevati poleg ostalih na lokalni ravni pomembnejših akterjev (učitelji, sosedje, zdravniki, socialni delavci, predstavniki nevladnih organizacij, verskih skupnosti in drugi predstavniki civilne družbe ipd.). Model P-R-A je sestavljen iz treh delov: preprečevanja radikalizacije, ki vodi v ekstremizem, opozarjanja o radikaliziranih posameznikih in obravnave le-teh. Pri prvem koraku gre za ohranitev dobrega stanja v okolju, kjer obstajajo potencialne napetosti, razlike in drugi dejavniki za razvoj radikalizacije, ki pa se (še) ni razvila. Zgodnja preventiva zahteva investicijo virov, da bi ohranili varno in prožno družbo, odporno na tveganja, ki jih prinaša proces radikalizacije, zaščito ranljivih, ciljnih skupin in prepoznavo posameznikov, ki so že na poti radikalizacije preko meja družbeno sprejemljivega (ekstremizem, aktivizem), vendar še ne razmišljajo o storitvi kaznivega dejanja (tu igrajo pomembno vlogo nevarnostni deležniki, kot so izobraževalne, športne, kulturne, zdravstvene ustanove), ter prepoznavo, opozarjanje in odvrčanje takšnih posameznikov s poti, ki vodi v nasilni ekstremizem. Pri drugem koraku gre za aktivno opozarjanje o radikaliziranih posameznikih s strani učiteljev, socialnih delavcev, verskih predstavnikov in drugih. Le-ti morajo imeti višje zavedanje o prepoznavnosti in pravočasnem opozarjanju o radikaliziranih osebah ter sposobnost obravnave takšnih radikaliziranih posameznikov z namenom odvrčanja s poti radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem. Pomembno je, da obstaja neko telo, na lokalni ravni, na katerega se omenjeni akterji lahko obrnejo z vprašanji, potrebo po nasvetu ali navodilih, ali gre res za radikalizirano osebo in kako s tako osebo ravnati, oz. opozorijo na takšnega posameznika. Pri tretjem koraku pa gre za obravnavo oseb, ki so na poti radikalizacije prekoračile mejo zakonitega. Smisel tretje faze je preprečitev storitve kaznivega dejanja terorizma ali drugih oblik nasilnega ekstremizma. Izrednega pomena je pravočasno opozorilo državljanov in reakcija partnerjev, ki so odgovorni za preprečitev storitve kaznivih dejanj terorizma ali nasilnega ekstremizma. Četrta faza v konceptu P-R-A je reintegracija npr. članov družin tujih terorističnih borcev in tujih terorističnih borcev po prestani

zaporni kazni. Ta faza zahteva dolg seznam aktivnosti v času prestajanja zaporne kazni, dobro pripravo pred izpustitvijo ter tesno sodelovanje s telesom P-R-A na lokalni ravni, ki pripravi oceno tveganja za posameznika, akcijski načrt, postopek spremljanja in ocenjevanja takšnega posameznika (ang. *risk based approach*). Tu pomembno vlogo igrajo procesi rehabilitacije, reintegracije in resocializacije, saj v primeru, da osebe ne deradikaliziramo in ji ne pomagamo pri vrnitvi v življenjsko okolje, lahko predstavlja ponovno, morda še večjo grožnjo v smislu novačenja novih tujih terorističnih borcev, radikaliziranju mladostnikov in drugih ranljivih skupin, podpora financiranju terorizma in drugih oblik udeležbe pri podpori nasilnega ekstremizma ali terorizma.

Emanuel Banutai se je s svojim prispevkom navezal na predhodni predstavitev in predstavil, kako se s preprečevanjem radikalizacije sooča probacija v Sloveniji. Namen prispevka »Preprečevanje radikalizacije in probacija – kje smo v Sloveniji?« je bil prikazati potrebo po multiagencijskem sodelovanju, tretmanskem delu s posamezniki in uspešni reintegraciji posameznikov v družbo. Probacijska služba je nov organ v slovenskem okolju, zato še nima pretiranih izkušenj na področju preprečevanja radikalizacije in se z omenjenimi težavami še ne sooča. Pa vseeno nas, po besedah Banutai, ta »vakum« ne sme zavesti. Izkušnje iz tujine namreč kažejo, da sta zaporsko in probacijsko okolje več kot primerni »gojišči« za uspešno radikalizacijo, saj se tu nahajajo ene najbolj ranljivih skupin posameznikov. Ravno zaradi tega je potreba po sodelovanju in vzpostavitvi zaupanja med partnerji toliko bolj pomembna. Na globalni ravni obstaja že nekaj modelov za pripravo ocene tveganja, ki so usmerjeni ravno v področje radikalizacije (RAN, CEP, PC-CP, EuroPris in drugi). Takšni modeli obstajajo tudi že na regionalni ravni (IISG, WBCTi), medtem ko se na nacionalni ravni soočamo z odsotnostjo takšnih sistemskih pristopov. Kazensko pravosodje prav tako še nima ustaljene prakse spoprijemanja z radikaliziranimi posamezniki. V Sloveniji bo treba pridobiti še nekatere specifične kompetence, se udeleževati izobraževanj in usposabljanj, sodelovati z drugimi državami in se zgledovati po primerih dobrih praks. Treba bo oblikovati in prilagoditi model za ocenjevanje dejavnikov tveganja, se usmeriti v tretmansko delo s posamezniki in zagotoviti vse potrebno za uspešno reintegracijo posameznikov v okolje.

Zadnji prispevek z naslovom »CRP Radikalizacija in celovit protiukrep v Republiki Sloveniji – predstavitev projekta« je predstavil Branko Lobnikar s soavtorji Iztokom Prezljem, Majo Modic, Andrejem Sotlarjem, Anjo Kolak in Janjo Vuga Beršnak. Gre za projekt, v katerem sodelujeta Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru in Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani v okviru ciljnega raziskovalnega projekta o radikalizaciji, ki ga financirata Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Cilji projekta so konceptualna in terminološka opredelitev področja študije, analiza pojavnosti radikalizacije v Sloveniji in identifikacija ranljivih skupin, percepcija radikalizacije in njenih ključnih deležnikov, kvantitativna analiza potencialov radikalizacije pri nas, nabor indikatorjev za zgodnjo zaznavo ter ustvariti model učinkovitega večinstitutionalnega odkrivanja radikalizacije. Model bo izhajal iz konceptov, razvitih v okviru RAN COE, in bo zasnovan na osnovi pristopa P-R-A. Pri tem si bodo avtorji projekta pomagali z

različnimi metodami, kot so pregled tuje in domače literature, izvedba delavnic s fokusnimi skupinami in poglobljenimi intervjuji ter izvedba in analiza anket na univerzah v Ljubljani in Mariboru o dovzetnosti za radikalizacijo. Po končanem projektu bo na voljo celovit pregled in vpogled na področje radikalizacije v Sloveniji, izdelan bo indikatorski model za spremljanje radikalizacije ter oblikovana bo konceptualna osnova za oblikovanje politike in programa deradikalizacije.

Špela Černigoj